

AZ ÖKOLÓGIAI MEZŐGAZDASÁG SZEREPE A VIDÉKFEJLESZTÉSBN ÉS A REGIONÁLIS GAZDASÁGBAN

THE ROLE OF ORGANIC FARMING IN RURAL DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMICS

DR. GYARMATI GÁBOR adjunktus
Óbudai Egyetem Keleti Gazdasági Kar

Abstract

Rural development means the development of economic, social, cultural, ecological factors, where the economic quality of the examined region and the living standards of those living there is growing. In the course of this development, however, the ecological factors of the region and the natural resources of its environment are preserved and protected. Organic agriculture strives to comply with these factors, but not in order to meet these expectations, but in the course of its development a little bit ahead of its age, to the point of not only protecting the environment but also making it even better. The purpose of biodynamic farming was this. The organic branches of the line were left behind in the avoidance of chemical use and the failure to fertilize, but they have already achieved protection of the environment.

Writing along the functions of rural areas, the answer is to find out how organic agriculture is at this stage competitive in this respect in addition to the traditional agricultural sectors. Organic farming is one of the solutions of sustainable agriculture, but the ecological plant must be able to stand in the market. In addition, it must also respond to functions that rural areas demand from it.

Organic agriculture is capable of delivering the functions of rural areas and thus one of the solutions to rural development. In order to exploit this potential and to spread it more widely, it has to overcome existing obstacles. One of the most important of these obstacles is that the circulation of organic products only grows in developed western countries year after year, and in Hungary is not a significant decline in rural areas. And in all agricultural production, It takes approx. 5% of the share in a good case. One of the main reasons for the fall in turnover is the decline in household spending on food, with particular reference to amounts spent on organic products.

1. Bevezetés

A vidékfejlesztés gazdasági, szociális, kulturális, ökológiai tényezők fejlesztését jelenti, melynek során növekszik a vizsgált térség főként gazdasági színvonala, az ott élők élet színvonala. E fejlődés során viszont a térség ökológiai tényezői, környezete természeti erőforrásai megmaradnak, védettséget élveznek.¹ Az ökológiai mezőgazdaság alapjaiban törekszik e tényezők betartására, de nem azért, hogy megfeleljen ezen elvárásoknak, hanem kialakulása során egy kicsit megelőzve korát továbbment, odáig, hogy nemcsak védeni szeretné a környezetet, hanem még jobbá tenni is. A biodinamikus mezőgazdálkodás célja ez volt. A sorra kialakult ökológiai mezőgazdasági ágak aztán megmaradtak a vegy-

szerhasználat kerülésénél és a műtrágya mellőzésénél, de ezzel is már elérték a környezet védelmét.

Az írás a vidéki térségek funkciói mentén arra keresi a választ, hogy az ökológiai mezőgazdaság jelenleg mennyire versenyképes e tekintetben a hagyományos mezőgazdasági ágazatok mellett. Az ökológiai mezőgazdaság a fenntartható mezőgazdaság egyik megoldása, viszont az ökológiai üzemnek is helyt kell állni a piaci versenyben. Ezen felül viszont meg kell felelnie olyan funkciókban is, amit a vidéki térségek követelnek meg tőle.

2. Anyag és módszertan

Az anyag és módszertan e vizsgálatokhoz a szakirodalmi kitekintés mellett a termelőkkel és fogyasztókkal elkészített mélyinterjúk és kérdőíves felmérések. Az írás támaszkodik a svájci Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (FiBL) tanulmányaira is, amelyek évről évre átfogó képet adnak az ökológiai mezőgazdaság, és termékek piaci jellemzőiről.

A kutatás feltételezése, hogy a kereslet fizetőképességének alacsonyabb szintje, a támogatottság kisebb mértéke, a szociális tényezők és a tradicionális étkezési jellemzők mellett, a nyugati felárakat jelentősen meghaladó árképzésen túl a mezőgazdaság általános jellemzői (tőkehiány, feldolgozó kapacitás szűkössége, logisztikai kérdések stb.) vezettek a jelenlegi szűkös lehetőségek kialakulásához. Az írás arra is kitér, miben kell változásokat elérni ahhoz, hogy itthon is megjelenjenek azok a trendek, amelyek a nyugati piacokat jellemzik? Itt hasonlóan az előző ponthoz a feltételezésem a jövedelmek emelkedése, és a tájékozottság javulása mellett az élelmiszeripari jellemzők, kapacitások változásának/változtatásának szükségessége.

Hipotéziseim a következők:

H1 Az ökológiai mezőgazdaság alkalmas arra, hogy ellássa a vidéki térségek funkcióit, és ezzel a vidékfejlesztés egyik megoldása lehet.

H2 Ahhoz, hogy ezt a potenciált kihasználja, és nagyobb mértékben elterjedjen, a meglévő akadályokat fel kell számolnia. Ezen akadályok közül az egyik, hogy az ökológiai termékek forgalma csak a fejlett nyugati társadalmakban növekszik évről évre, hazánkban a vidéki térségekben nem számottevő, visszaeső. És az összes mezőgazdasági termelésben kb. 5%-kal veszi ki a részét jó esetben.

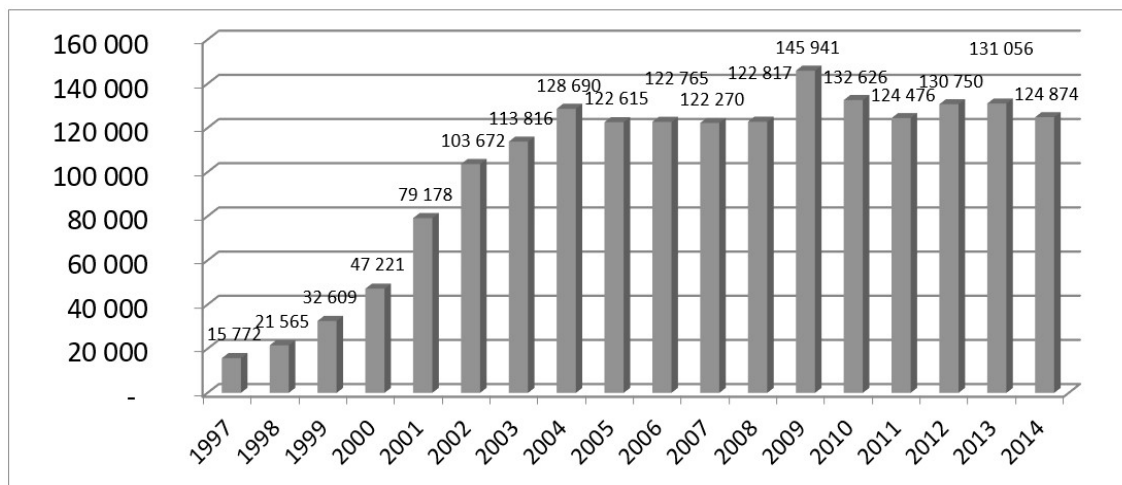
H3 A forgalomvisszaesés egyik fő oka a háztartások élelmiszerre fordított kiadásainak csökkenése különös tekintettel az ökológiai termékekre fordított összegekre.

3. Gazdasági tevékenységek, álláslehetőségek teremtése

Az ökológiai mezőgazdaság akkor tud a vidékfejlesztésben tartósan részt venni, ha teljesíti azon elvárást, hogy gazdaságilag életképes, termékei piacképesek, és ezáltal képes arra, hogy a vidéki térségekben munkalehetőséget adjon az ott élőknek. Ugyanis a vidéket az alulképzettség, az alulfoglalkoztatottság, magas munkanélküliségi ráta, az alacsony jövedelmek és emiatt a nagyfokú szegénység, az infrastruktúra hiánya jellemzi. Emellé társul a jövőkép hiánya, a reménytelenség.² Ezen helyzetben indult el az ökológiai mezőgazdaság fejlődése. Hazánkban is 20 évvel ezelőtt az ökológiai mezőgazdálkodás térnyerése jelentősnek volt mondható. Akkor úgy tűnt, hogy a jelentős forgalom-, illetve termelésnövekedés mellett ezen alternatívnak mondható gazdálkodási mód jelentős szeletet vesz ki az agráriumból és az ahhoz kapcsolódó élelmiszer kereskedelemből. Ez mégsem történt

meg. Jobban mondva csak néhány országban valósult meg. A termelésnövekedés a nagy szabad legelőterületekkel rendelkező országokban (Argentína, Kína, Ausztrália) lett jellemző, míg a kereskedelem oldaláról a növekedés, pedig a tudatosabb és jómódúbb vásárlói réteggel rendelkező fejlett államokban (Németország, Anglia stb.).

1. ábra: Ökológiai művelés alá vont területek nagysága Magyarországon (ha)

(Biokontroll és Ökogarancia adatok alapján saját szerkesztés)

A KSH adatai szerint 2014-ben 5346,3 ezer hektár volt a mezőgazdasági termőterület nagysága. Ebből 124,874 ezer hektár volt az ökológiai művelés alá vont terület. Ez 2,3%-os arányt jelentett, amely nem meghatározó ráadásul az EU-15 kb. 5%-os átlagától elmarad. Ez a területnagyság 2015-re visszaesett és 107 605 hektárt ért el, amihez hozzájön az Ökogarancia által ellenőrzött területnagyság kb. 10 ezer hektárral. Így is valamennyi visszaesés figyelhető meg 2015-re az előző évekhez képest. A területeken jellemzően szántóföldi növénytermesztés folyik 38 ezer hektáron, míg a gyepterületek nagysága 58 ezer hektár nagyságrendileg. Ha részletesebben megnézzük a termesztett növényeket gabonafélék (18 ezer hektár), zölden betakarított növények (11 ezer hektár) és ipari növények (7 ezer hektár) a leginkább jellemzőek.

Tovább vizsgálva a kérdést, a nemzetközi adatok közül, a 2015-ös év végi adatok számítanak a legfrissebbnek világviszonylatban. Ekkor 50,9 millió hektár területen folyt ökológiai mezőgazdálkodás világszerte. Ez 6,5 millió hektár növekedést jelentett az előző év adataihoz képest, és 20,7 milliót a 2005-ös adathoz viszonyítva. Kontinensek szerinti megosztás alapján azt látjuk, hogy Ausztrália és Óceánia területén történt meg a legnagyobb mértékű emelkedés, azt követte Európa majd 1 millió hektáros növekedési ütemmel. Ausztrália nagy területű legelők bevonásával érte el e nagymértékű növekedést, amely az ökológiai területek 97%-át teszi ki. Jelentős, 17%-os területnövekedést mutattak a szabad legelők, amelyek az ökológiai területek 2/3-át teszik ki. Tehát nem a magas szakértelmet igénylő kertészet vagy gabonatermelés teszi ki a területek jelentős részét, hanem a könnyen bővíthető, rendelkezésre álló legelőterületek. Művelt területek aránya az összes ökológiai területből 20%, ezeken jellemzően rizstermesztéssel, zöld takarmányokkal foglalkoznak, olajos magvak és gyapot, illetve vetőmagok termesztése is jellemző. Az állandó termesztés osztályába soroltak része 4 millió hektár, amely az összes terület 8%-át teszi ki. Idetartoznak a kávé, az olíva, a dió, a szőlő és a trópusi gyümölcsök. Ausztrália és Óceánia rendelkezik a világ összes ökológiai minősítésű terület majdnem felével, míg Európa a negyedével és Latin Amerika a 13%-ával. A vadon gyűjtő területek nagysága 39,7 millió

hektárt tesz ki. Ez azt jelenti, hogy e területek adott esetben nincsenek a gazdálkodó tulajdonában, hanem jellemzően egy erdészet kezében vannak, és e területekre kér engedélyt a gyűjtő és onnan gyűjt olyan terményeket (pl. gomba, erdei bogyósok, medvehagyma stb.), amelyeket vagy egyből értékesít, vagy feldolgoz, és ilyen formában értékesít. Ezen tevékenység jellemzően a szegényebb országok népességének jövedelemszerzési módja. Ezen emberek számára sokszor elérhetetlen a saját földterület, viszont a nagy föld- vagy erdőterületek tulajdonosai hozzájárulnak e tevékenység gyakorlásához, azaz gyógynövények, és erdei termények begyűjtésére lehetőség kínálkozik.

A termelők száma 2015-ben elérte a 2,4 milliót. A termelők jellemzően Ázsia, Afrika, Dél Amerika térségéből kerülnek ki nagy számban. Ez jelzi azt is, hogy Afrikára és Ázsiára a kis üzem jellemző leginkább, míg az állattenyésztést leszámítva Dél Amerika termelői sem rendelkeznek átlagosan nagy területekkel. Nem meglepő módon a legtöbb biotermelő ezekről a kontinensekről kerültek ki. India (585 ezer), Etiópia (203 ezer), Mexikó (200 ezer) termelővel számítanak élenhaladónak. Az előző évhez képest 7%-os növekedés volt tapasztalható a termelők számának növekedésében, amely szám szerint 160 ezerrel több üzemet jelentett. Jellemző, hogy a területi növekedés ugyan csak negyede, de a termelő számának 89%-a a fejlődő országokat érinti, és a hozzájuk tartozó piacokat. Azaz ezen termelők nem hazai piacon tudják értékesíteni termékeiket, hanem jellemzően exportra termelnek, és a fejlett országok piacai és fogyasztói tudják azokat felvenni.³

Hazánkban 2015-ben 1952 db vállalkozás volt jelent, ebből 1625 darabot tett ki a termelők száma. Ha megvizsgáljuk, hogy mennyi volt a regisztrált mezőgazdasággal foglalkozó gazdaságok száma, akkor nagyságrendileg 465 ezer darabot látunk a KSH statisztikái szerint. Ez 0,4%-ot jelent az ökológiai mezőgazdálkodók szemszögéből, amely szintén alacsonyabb, mint a világátlag, amely 1%-ot ér el.⁴

4. A gazdálkodók megfelelő bevételéhez való hozzájárulás

A versenyképesség azt is jelenti egy régióban, hogy relatíve magas az ott megszerzhető jövedelem, illetve relatíve magas a foglalkoztatottsági szint.⁵ Azokban az országokban és régiókban, ahol amúgy is magas a GDP vagy NDI, ott van esély az ökotermékek magasabb forgalmára. 2015-ben az ökológiai élelmiszerek és italok forgalma 81,6 milliárd dollárt tett ki a világ összes piacain. Nem meglepő módon ebből Észak Amerika és Európa 90%-kal vette ki a részét. Tehát a termelés szétszóródik a világ több területén, míg a fogyasztás két kontinensen koncentrálódik. A másik, hogy ezekben az országokban a fogyasztók száma nem nagy, azaz fizetőképes szűk rétegről van szó és az ő fogyasztói preferenciájuk változása befolyásolja a keresletet és ezzel a kínálatot. Amennyiben ránézünk az országokénti forgalmakra, láthatjuk, hogy az Egyesült Államok 35,8 milliárd eurós forgalmával vezető helyet foglal el, míg őt követi Németország (8,6 milliárd euró) és Franciaország (5,5 milliárd euró). Az Európai unió forgalma nem éri el az USA összforgalmát, de így is jelentős, mivel 27,1 milliárd euróval a világ ökológia összforgalmának 35%-át éri el. Kína a következő a sorban a maga 4,7 milliárd eurós forgalmával. Érdeemes megvizsgálni az egy főre jutó fogyasztásokat is. Hiszen megmutatja azt, hogy mely országokra koncentrálódik a fogyasztás. E mutató esetén nem az abszolút értékben legmagasabb fogyasztást teljesítő országok, hanem az egyéni fogyasztás nagyságát vizsgáljuk. Évi több, mint 170 eurós átlagos személyenkénti fogyasztást találunk Svájcban, Dániában, Luxemburgban és Svédországban. Ezekben az országokban az ökológiai termékek piaci részesedése világviszonylatban is jelentős 7% feletti. Dániában 8,4%, míg Svájcban 7,7% például.

Észak Amerika rendelkezik a legnagyobb ökológia termékpiaccal a világon. 43,3 milliárd dolláros (39,03 milliárd euró) éves forgalmával. Legnagyobb piacot az Egyesült Államok jelenti, amely esetében az ökológiai termékek piaca majd 5%-át teszik ki az összes élelmiszer forgalomnak. Sőt a friss zöldségek gyümölcsök kategóriájában az élelmiszerek 10%-át éri el az ökológiai. Ezt követi a tejtermékek forgalma, hasonló %-kal, amelyek közül a tej és a joghurt a vezető termékek. Mivel a hazai kínálat nem éri el a kereslet szintjét, szinte az összes kontinensről importálnak ökológiai termékeket. Egyedül a zöldség, gyümölcs kínálat tudja kielégíteni a keresletet, minden más termék esetében meghatározó az import. Ugyanakkor mind az USA, mind Kanada megjelent a nemzetközi ökológiai kereskedelemben, jellemzően EU-s, svájci és Távol keleti exporttal. A nagyobb kereskedelmi egységekre jellemző, hogy saját márkás termékekkel jelennek meg az ökológia termékek piacán.

Európában 31,1 (28,03 milliárd euró) milliárd dollár forgalmat ért el az ökológiai termékkör. Jellemzően Németország, Franciaország, Olaszország és Svájc rendelkezik a legnagyobb forgalommal, de a legnagyobb piaci részesedéssel Dánia rendelkezik, ahol a 8,4%-ot érik el az ökológiai élelmiszerek. Európában is jellemző az, hogy a legnagyobb kiskereskedelmi cége saját márkás ökotermékekkel állnak el, saját címkével. Például a Dennree több, mint 200 egységgel rendelkezik Németországban és Ausztriában, vagy Biocoop megközelítőleg 400 bolttal Franciaországban, de 300 Collobora B'io egység van jelen Olaszországban, míg számos nagy áruházlánc nyitott már ökológiai szupermarketet, például a REWE vagy az Auchan.

Ha más kontinenseket, régiókat megnézünk, látjuk, hogy a kínai ökológia piac mutat nagy előretörést, köszönhetően a nem túl magas szintű élelmiszerbiztonsági botrányoknak. Azóta bizonyos alap élelmiszerek esetében elengedhetetlen az ökológiai minősítés. Pl. a gyermek és bébiételek piacán meghatározó a szerepük.

Hasonlítsuk össze a fair trade világgal az ökológiait. 7,3 milliárd dollár volt az összeforgalom. Ahhoz, hogy össze tudjuk vetni az ökológiaival a fair trade piacot, használjuk az Európai Központi Bank átlagos éves árfolyamát, amely 2015-ben 1,1095 volt (euró/dollár). Így a fair trade piac euróban kifejezett értéke 6,58 milliárd euró. Láthatjuk, hogy az ökológiai termékek piaca több, mint 12-szerese volt a fair trade piacoknak, azaz egy jelentősebb forgalmú piacról van szó. Más alapelvekre épül, és külön értéket tud mutatni akkor, ha egy termék mindkettő elvet követi, de az egészségre való törekvés ebben az esetben erősebb piacot jelent, mint a nagyvonalúság, a moralitás. Ez érthető is, ha elfogadjuk valamennyire a Maslow-féle szükségleti piramis tartalmát, ugyanis abban az egészségre való szükséglet alapvetőbb, mint a moralításra.⁶

Látható, hogy az ökológiai termékek piacai nagyon dinamikusán fejlődnek és látjuk azt is, hogy látszólag e fejlődés töretlen. Mind e termékkör kínálata, mind kereslete évről évre bővül. Egyes víziók, elképzelések szerint 2030-ra az európai földterületek 50%-át az egészség, a környezetvédelem, a gondoskodás és a tisztesség ökológiai alapelvek mentén fogják vezetni. Ehhez a dinamikus növekedési mutatókat tartani kell tudni. Ez jelenleg még reálisan megvalósíthatónak látszik. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy az egyik veszélyforrás lehet abban, hogy ez nem fog megvalósulni az, ha Európa kihagyja annak lehetőségét, hogy közelebb hozza egymáshoz és hosszabb távon megszüntesse a kereslet és kínálat közti szakadékot. Azaz jelenleg még a kínálat nem képes utolérni a keresletet. Ez részben politikai, részben gazdasági kérdés is.

Az ökológia termékek piacai a világ fejlett részein, így Európában is folyamatosan növekednek, fejlődnek. Hogy milyen mértékben az változó. Például Svédországban (45%) vagy Franciaországban (10%) kétszeresére nőtt a kiskereskedelmi forgalom, addig például Belgiumban (3,8%) vagy az Egyesült Királyságban (4%) az átlag alatti ütemű volt a növe-

kedés 2014-ben. Az EU tagállamok között is nagy szórást mutat az egy főre jutó fogyasztást illetően. Szlovákia és Bulgária sereghajtása mellett Dánia és Luxemburg vezet.

Jelenleg a következő tendenciák figyelhetők meg az EU ökológiai termék piacain.

- Dinamikusan erősödő kiskereskedelmi piacok. Ez a piac Európában évről évre folyamatosan növekszik. Az összes élelmiszerfogyasztás 3–4%-át teszi ki mára.
- A fogyasztók abszolút értékben egyre többet költenek ökológiai élelmiszerre. Példának okáért 2005 és 2014 között ez a növekedés 110%-ot jelentett és 22,4 euróról (2005) 47,4 euróra (2014) nőtt átlagosan egy főre vetítve. Ebben az időintervallumban a háztartások összes étel és nem alkoholos ital fogyasztása gyakorlatilag állandó maradt, csak 13%-kal nőtt meg.
- Egyes prémium ökológiai termékek az átlagot meghaladó részesedést értek el termékkategóriájukban. Az ökológiai tojás 11–22%-os részesedéssel bír Ausztriában, Belgiumban, Finnországban, Franciaországban, Németországban és Hollandiában. Tejtermékek 5–10%-os részesedéssel bírnak például Ausztriában, Németországban vagy Hollandiában. Önmagában a biotej 15,7%-ot ért el 2014-ben Ausztriában. A zöldség-gyümölcs piacon több országban a termékek 20%-a ökológiai termék. Olaszország, Írország, Franciaország, Németország és Svédország piacain például.

Azt lehet mondani, hogy az ökológiai termékek potenciálját még nem merítették ki. Mai kutatások bizonyítják, hogy nők, fiatalok és a hobbiszakácsok az ökotermékek után leginkább érdeklődők. Bár közel minden fogyasztó tisztában van az ökológiai termeléssel, a kommunikáció még javítható. A fogyasztók körülbelül fele van tisztában az ökológiai és nem ökológiai termelés különbségével, illetve a minősítés pontos feltételeivel. Az Egyesült Államokban a fogyasztók 92%-a szerint az ökotermékeknek ugyanolyan jó ízük van, mint a hagyományosaknak, és Nyugat Európában a jobb íz iránti várakozás az egyik fő oka az ökotermék fogyasztásának. Profi szakácsok szintén egyetértenek ezzel.

Amennyiben össze akarjuk vetni az ökológiai területek nagyságát a piac nagyságával, akkor a következőket állapíthatjuk meg. Az EU összes művelés alá vont földterületének 5,7%-át teszi ki az ökológiai művelésű. Tehát a művelt földterület nagysága nagyobb százalékot ér el, mint a forgalom. Az átlagos területnövekedés lecsökkent 1,1%-ra 2014-ben. A termelők száma ugyanebben az időszakban 0,2%-kal nőtt. Számos országban a termelők számában stagnálást tapasztalunk főként az olyan úttörő országokban, mint Dánia, Ausztria vagy éppen Németország, Egyesült Királyság.⁷

1. táblázat. Az ökológiai termelés és piac adatai országcsoportonként

Ország csoport	Kiskereskedelmi forgalom (milliárd euró)	Egy főre jutó fogyasztás (euró)	Termelők száma	Terület (m ha)	Teljes terület %-ában
EU-28	24	47,4	257 525	10,3	5,70%
Európa	26,2	35,5	339 824	11,6	2,40%
Világ	62,6	8	2 260 361	43,7	1%
EU-15	23,5	58	194 979	7,8	6,10%
EU-13	0,5	4	62 546	2,4	4,70%
CPC	0,005	0,1	73 375	0,5	1,50%
EFTA	2,1	154	8 500	0,2	4,40%
Egyéb európai országok	0,1	1	424	0,7	0,20%

(Forrás: Meredith, Willer, 2016.)

Luczka megerősíti, hogy a területi növekedés mögött a forgalommnövekedés elmarad. Lengyelországban számos ökológiai termelő arra kényszerül, hogy termékét konvencionálisként értékesítse, mert nem veszi fel a kereslet a kínálatot. Kelet-Közép-Európában ennek legfőbb oka a magas ökológiai termék átlagár.⁸

Számos termék létezik, amelyek a teljes értékesítési piacon jelentős részesedéssel rendelkeznek:

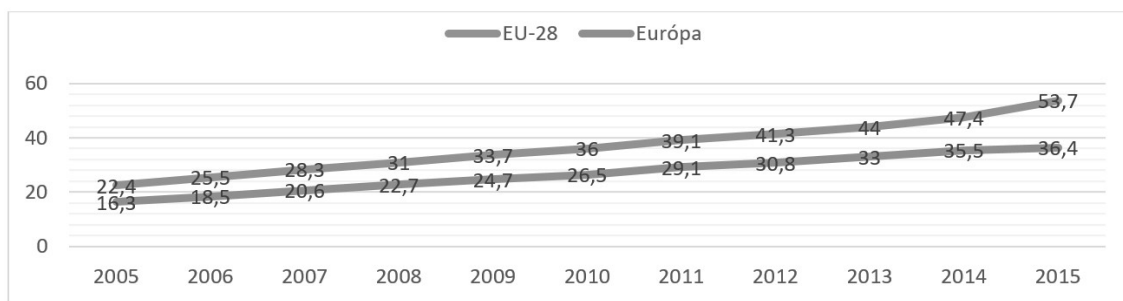
- Sok országban az ökológiai tojások a teljes kiskereskedelmi piac egyik sikertörténete. Svájc és Franciaország például több mint 20%-os piaci részesedést ér el. A legtöbb más országban, ahol adatok rendelkezésre állnak.
- Az ökológiai gyümölcsök és zöldségek továbbra is igen népszerű vásárlások az európai bio-fogyasztók körében. A tojás után a szerves zöldségek a legmagasabb piaci részesedéssel rendelkeznek, ami Svájcban, Ausztriában és Németországban értékesített összes zöldség eladási értékének 9–15%-a. A friss sárgarépa például egyedül 30%-os piaci részesedéssel rendelkezik Németországban.
- Egyes országokban az ökológiai tejtermékek az összes tejtermelés mintegy 5%-át érik el. Svájcban még elérik a 10%.
- Az egyedi termékek sokkal nagyobb piaci részesedést érhetnek el. Németországban a szerves bébiételeket és a húspótlókat, amelyek több mint 40%-ot, illetve 60%-ot képviselnek, jó példák.
- Másrészt az olyan termékek, mint a szerves italok (a bor kivételével) és a hús (különösen a baromfi) általában alacsony piaci részesedéssel rendelkeznek. Gyakran előfordul, hogy ezek a termékek rendkívül feldolgozott és/vagy nagyon olcsók a hagyományos piacon.

5. Az európai ökológiai élelmiszerek és gazdálkodás növekedési tendenciái

Az európai ökológiai piacokon belül egyes ökológiai termékek jellemzőbbek. Az OrganicDataNetwork projekt részeként végzett felmérés azt mutatja, hogy:

- A gyümölcsök és zöldségek Európában úttörő biotermékek. Jelenleg több nemzeti ökológiai piac körülbelül egyötödét képviselik. Európa egész területén az ökológiai piacot a hagyományos piacokon a romlandó friss termékek uralják. A friss termékek különösen jellemzőek Olaszországban, Írországban, Norvégiában, Svédországban és Németországban.
- Sok országban és különösen Észak-Európában az állati termékek – különösen a tej és tejtermékek – az összes értékesített biotermék nagy hányadát képviselik (akár 20%-át). Az ökológiai hús és a húskészítmények nagyon sikeresek, és Belgium, Hollandia, Finnország és Franciaország ökológiai piacának mintegy 10%-át teszik ki.
- Az italok, főleg a borok fontos részét képezik az ökológiai piacnak – Franciaországban és Horvátországban több mint 10%-os részesedéssel bírnak.
- A forró italok (kávé, tea, kakaó) sok országban az ökológiai piac 3–5%-át teszik ki.
- A szupermarketekben könnyen értékesíthető és raktározott gabonatermékek magas piaci részesedést érnek el Csehországban, Finnországban és Norvégiában.
- A kenyér és péksütemények nagyon fontosak az ökológiai termékskálában, 10%-os piaci részesedéssel Svájcban, Hollandiában, Franciaországban, Svédországban, Finnországban és Németországban.⁹

2. ábra. Egy főre jutó fogyasztás euróban (2005–2015)

(Forrás: Meredith, Willer, 2016. és Willer Lernoud 2017., saját szerkesztés)

Ökológiai funkciók (természeti tényezők megőrzése, biológiai sokféleség megőrzése, tájfenntartás és megőrzés, állat- és növényvédelem).

Abban a tudomány művelői megállapodnak, hogy az ökológiai mezőgazdaság számos előnnyel bír, amely közül pár bizonyítottan ténykérdés. Számos szakirodalmi forrás megerősíti, hogy az ökológiai farm CO₂ kibocsátása alacsonyabb, mint a hagyományos művelés során elért eredmények. Tejtermékeknel 10–21%-kal, kenyérenél 25%-kal, zöldségeknel 10–35%-kal alacsonyabb értékeket tapasztalhattak az ökológiai művelés során.¹⁰ Hasonló értékeket állapít meg Lindenthal egy 2009-es cikkében, ahol a kenyérféléknél 30–50%, zöldségeknel 30–50%, míg burgonyánál 50–60% és állati eredetű élelmiszereknél 50–90% csökkenést tapasztalt.¹¹ Ugyanakkor a CO₂, CH₄ és N₂O gázokat CO₂ ekvivalenseknek nevezik. Ezek esetében is alacsonyabb az ökológiai művelés kibocsátása.

Az N₂O kibocsátása is alacsonyabb az ökológiai ágazatnak. A világ fosszilis energiafogyasztásának kb. 1%-a a műtrágya használatl van összefüggésben. Ez is csökken az ökológiai mezőgazdaság által, hiszen ott nincs műtrágyahasználat. Ugyanakkor a biodiverzitás magasabb az ökológiai művelés során.¹²

6. Regionális politika eszközei

A területfejlesztésben alkalmazott eszközök közül a közvetlen eszközök, azaz egy meghatározott térségre irányuló támogatás mértéke nem jelentős hazánkban, a GDP 0,4–0,5%-a. A másik lehetőség az általános adózási, támogatási, hitel-és monetáris politikai eszközök a különböző régiókat differenciáltan érinti.¹³ E bekezdésben az ökológiai termelés támogatását mutatom be, amely az új Vidékfejlesztési Programban található. Ennek mértéke tagországonként változó. Nagy szórást figyelhetünk meg. Máltán 0,2%-át, míg például Dániában a 13,2%-át fordítják a teljes Vidékfejlesztési Program összegének ökológia mezőgazdaságra. A támogatás célja, hogy ösztönözze a konvencionális területek ökológia területté való átváltását, másrészt a már ökológiai művelés alá vont területeken annak megtartása. A támogatás célja kettős. Egyrészt a környezet védelme arra való kedvező hatások biztosítás, azaz a biodiverzitás megőrzése, az alacsonyabb környezetterhelés által a talajok védelme, a vízbázisok óvása, valamint a magasabb tápértékű élelmiszerek támogatása, biztosítása, mivel az ökoélelmiszerekben a növényvédő szer maradványok alacsonyabb szintet érnek el szükségszerűen. 2020-ig hazánkban összesen 207 589 705 eurónyi forintot szándékoznak kiosztani, ami körülbelül 64,4 milliárd forintot jelent. Ennek 80%-a felhasználható ÖKO támogatásra. A támogatás intenzitása 100%, degressziót nem alkalmaznak. A támogatás terület alapú, vissza nem térítendő támogatást jelent. A

támogatás célja a többlet költségek ellentételezése, illetve az elmaradt hasznok, bevételek kompenzálását célozza meg (NAK 2015).

Az egy főre jutó GDP és az ökológiai mezőgazdaság aránya az összeshez adatait összevetve látjuk, hogy hazánk esetében nincs összefüggés a kettő között, azaz azokon a területeken, ahol magas az egy főre jutó GDP, az ökológiai művelés nem rendelkezik magasabb aránnyal és fordítva sem, hogy ahol alacsony, ott erősebben van jelen az ökológiai. Tehát a hazai régiók esetében inkább a mezőgazdaság birtokszerkezetétől és egyéb tényezőktől függ az, hogy milyen súllyal van jelen az öko. Ezeket az adatokat a melléklet 1. és 2. ábrája tartalmazza.

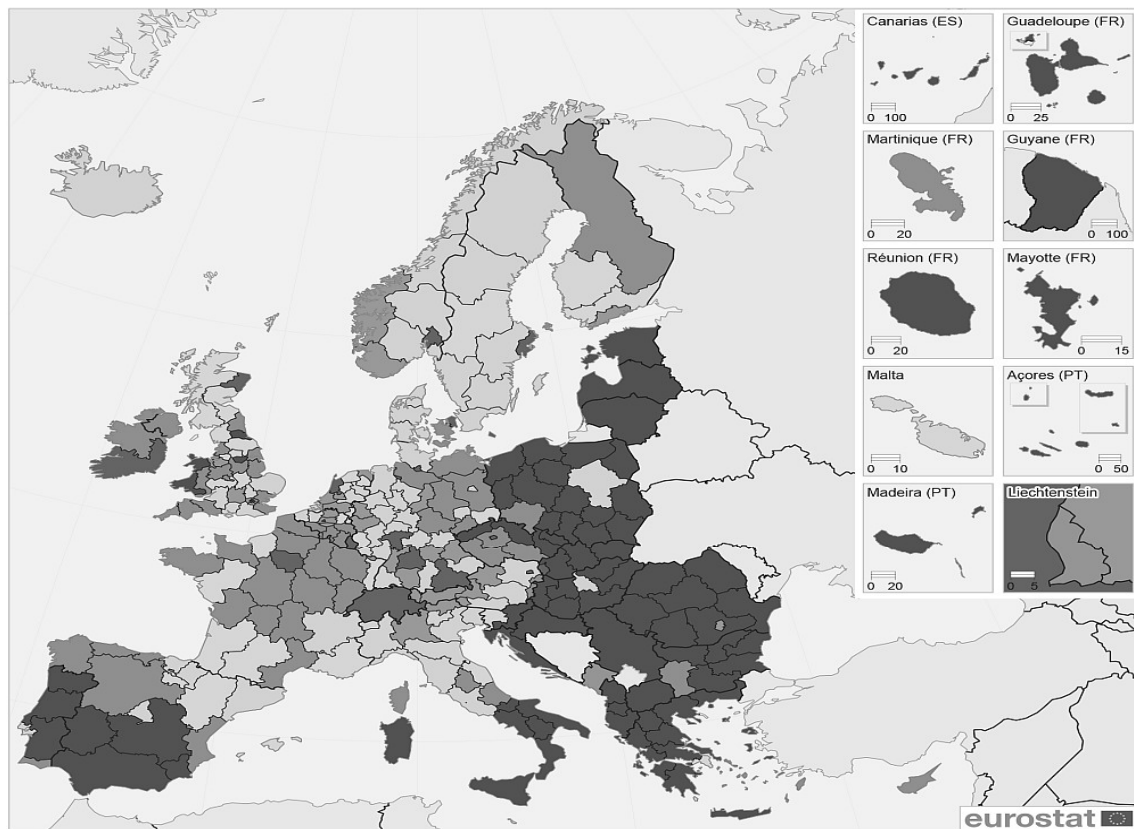
7. Összefoglalás, következtetés

A vidékfejlesztés nem túl meghatározó, de potenciális része lehet az ökológiai mezőgazdaság, főként azért, mert hazánkban mind területileg, mind forgalom tekintetében nincsenek kihasználva e lehetőségek. Ugyanakkor az is igaznak látszik, hogy sok esetben az ökológiai termelésre való áttérés nem nyújt megoldást a már meglévő problémákra, mint a tőkehiány, az alacsony versenyképesség, elaprózódott birtokszerkezet, a jövedelemelvonás.¹⁴ Tehát alapvetően a vidék gondjai és kérdései nem az ökológiai mezőgazdasággal fognak megoldódni, de ugyanakkor potenciális üzleti lehetőséget jelentenek a mezőgazdálkodók számára, amennyiben fizetőképes kereslettel rendelkező vásárlók piacainak igényeit el tudja látni. Mivel az ökológiai mezőgazdaság az összes termelés kb. 5%-át teszi ki, még egyelőre nem túl meghatározó szerepű. Ugyanakkor az is bebizonyosodott, hogy az ökológiai termelés környezetkímélő termelési mód, amely hozzájárul a vidék tájfenntartó szerepéhez is. A vidék társadalmi szerepéhez ugyanakkor nem járul hozzá szervesen e termelési mód, de nem is várható el tőle. Szükséges az alapproblémák megoldása ahhoz, hogy a belátható jövőben olyan mértékű térnyerése legyen az ökológiai termelésnek és termékkereskedelemnek, mint Észak-Amerikában vagy Nyugat-Európában.

Mellékletek

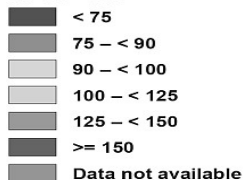
1. ábra: Az egy főre jutó GDP régióként 2015-ben

Gross domestic product (GDP) per inhabitant in purchasing power standards (PPS) in relation to the EU-28 average, by NUTS 2 regions, 2015
(% of the EU-28 average, EU-28 = 100)

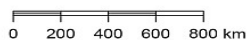
(% of the EU-28 average, EU-28 = 100)

EU-28 = 100

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © INSTAT © Turkstat

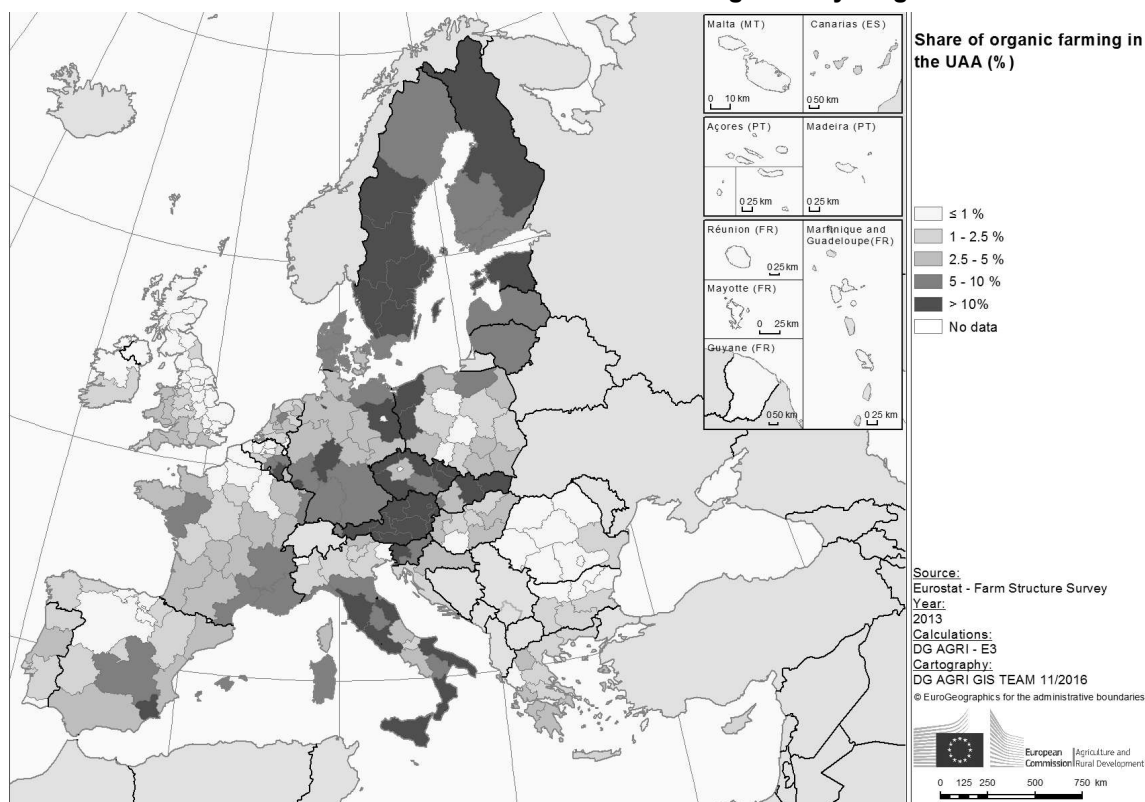
Cartography: Eurostat - GISCO, 07/2017

Note. Ireland, Norway and Albania: 2014. Switzerland and Serbia: national data. Switzerland: provisional.

Source: Eurostat (online data codes: nama_10r_2gdp and nama_10_pc)

2. ábra: Az összes művelés alatt álló területből az ökológiai aránya régióként 2015-ben

Jegyzetek

1. Buday-Sántha Attila (2011a): Agrár- és Vidékpolitika. Saldo kiadó.
2. Uo.
3. Willer, Helga–Lernoud, Julia ed. (2017): The World of organic agriculture Statistics and emerging trends 2017. IFOAM, FiBL <https://shop.fibl.org/CHen/mwdownloads/download/link/id/785/?ref=1> letöltve 2017. November.
4. (Biokontroll, Ökogarancia, KSH, 2015)
5. Lengyel Imre (2000): A regionális versenyképességről, Közgazdasági Szemle XLVII. évfolyam, 2000. december pp. 962–987.
6. Willer, Helga–Lernoud, Julia ed. (2017): i. m.
7. Meredith, Stephen–Willer, Helga ed (2016): Organic in Europe: Prospects and Developments 2016 IFOAM EU and FiBL letöltve 2017. november.; http://www.ifoam-eu.org/sites/default/files/ifoameu_organic_in_europe_2016.pdf
8. Luczka, Wladylawa (2016): The changes on the organic food market Journal of Agribusiness and Rural Development 4 (42) 2016, pp. 597.
9. Meredith, Stephen–Willer, Helga ed (2016): i. m.
10. Lindenthal et al. (2010): Climate balance of organic and conventional foodstuffs compared. German Journal “Ökologie und Landbau” in the Jan/Feb-issue 2010.; Hörtenhuber et al. (2010): Greenhouse gas emissions from selected Austrian dairy production systems—model calculations considering the effects of land use change. Renewable Agriculture and Food Systems: Page 1 of 14.
11. Lindenthal, Thomas (2009): Climate relevance of foodstuffs – what can the organic farmer do? Ratgeber für den Bioherbstanbau 2009. LFI Wien, FiBL Österreich, Wien.

12. Muller et al. (2012): Reducing Global Warming and Adapting to Climate Change: The Potential of Organic Agriculture. Working paper of FiBL.
13. Horváth Gyula (1998): Európai regionális politika. Dialóg-Campus, Budapest–Pécs.
14. Buday-Sátha Attila (2011b): A közvetlen termelői értékesítés szerepe, jellemzői. *Gazdálkodás* 55. évfolyam 7. szám, pp. 680–687.

Felhasznált irodalom

- Biokontroll Hungária Éves jelentése 2014. 2015. <https://www.biokontroll.hu/dokumentumtar/ev-es-jelentesek/> letöltve 2017. november.
- Buday-Sántha Attila (2011a): Agrár- és Vidékpolitika. Saldo kiadó.
- Buday-Sátha Attila (2011b): A közvetlen termelői értékesítés szerepe, jellemzői. *Gazdálkodás* 55. évfolyam 7. szám, pp. 680–687.
- Horváth Gyula (1998): Európai regionális politika. Dialóg-Campus, Budapest–Pécs.
- Hörtenhuber et al. (2010): Greenhouse gas emissions from selected Austrian dairy production systems—model calculations considering the effects of land use change. *Renewable Agriculture and Food Systems*: Page 1 of 14.
- Hungária Ökogarancia Évese jelentése 2014. <http://okogarancia.hu/cegunkrol/index.htm> letöltve 2017. november.
- KSH honlapja <http://www.ksh.hu/mezogazdasag> letöltve 2017. november.
- Lengyel Imre (2000): A regionális versenyképességről, *Közgazdasági Szemle* XLVII. évfolyam, 2000. december pp. 962–987.
- Lindenthal et al. (2010): Climate balance of organic and conventional foodstuffs compared. *German Journal “Ökologie und Landbau”* in the Jan/Feb-issue 2010.
- Lindenthal, Thomas (2009): Climate relevance of foodstuffs – what can the organic farmer do? *Ratgeber für den Bioherbstanbau 2009*. LFI Wien, FiBL Österreich, Wien.
- Luczka, Wladylawa (2016): The changes on the organic food market *Journal of Agribusiness and Rural Development* 4 (42) 2016, pp. 597.
- Meredith, Stephen–Willer, Helga ed (2016): Organic in Europe: Prospects and Developments 2016 IFOAM EU and FiBL letöltve 2017. november.; http://www.ifoam-eu.org/sites/default/files/ifoameu_organic_in_europe_2016.pdf
- Muller et al. (2012): Reducing Global Warming and Adapting to Climate Change: The Potential of Organic Agriculture. Working paper of FiBL.
- Ökológiai Gazdálkodás – kézikönyv a támogatási kérelem benyújtásához, Nemzeti Agárkamara, Budapest, 2016. letöltve 2017. november. <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/125-okologiai-gazdalkodas-kezikonyv-a-tamogatasi-kerelem-benyujtasahoz/file>
- Willer, Helga–Lernoud, Julia ed. (2017): The World of organic agriculture Statistics and emerging trends 2017. IFOAM, FiBL <https://shop.fibl.org/CHen/mwdownloads/download/link/id/785/?ref=1> letöltve 2017. November.